

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Historiae Ecclesiasticae Pars ...

Historiae Ecclesiasticae Pars Tertia, Qva Continentvr Hermiae Sozomeni
Salaminij lib. 9. Euagrij Scholastici Epiphanensis lib. 6

Christopherson, John

[Köln], 1569

Hermiae Sozomeni Salaminii Historiae Ecclesiasticae Liber Tertivs.

urn:nbn:de:hbz:466:1-12718

HERMIAE SO-
ZOMENI SALAMINII HI-
STORIAE ECCLESIASTI-
CAE LIBER TERTIVS.

*Quòd post Constantini magni obitum, Eusebius &
Theognis denuò fidē Nicenā vellicare ceperunt.*

CAPVT I.

ES, regnante Constantino, in ecclesia geste, ad hunc modum se habuere. Quo quidem mortuo, doctrina fidei à concilio Nicæno stabilita in cōtrouersiam denuò vocatur. Nam hanc licet non omnes approbassent, tamē dū vixit Cōstantinus, nemo eā apertè reiiicere ausus est. At vt primū excessit è vita, cōplures, qui etiam antea de hac fide prodenda in suspicionem venerant, ab ea penitus descuerunt. Omnium autem maxime Eusebius & Theognis episcopi Bithyniæ summopere laborarūt, vt Arii regnaret opinio. Quam rem facile perfectū iri arbitrati sunt, si modò Athanasium reditu ab exilio intercluderent, alterumque suæ opinionis fautorem ecclesiis Aegypti episcopū præficerent. Atq; ista animo instituebant, administrum sui conatus adepti presbyterum illum, qui temporibus Constantini author fuerat Arii ab exilio reuocandi. Nam erat quoque Constantio impertori percharus, propterea quòd ei patris testamentū saluum tradiderat: quinetiam autoritatem ob suam in rebus gerendis fidelitatem nactus, in familiaritatem tum imperatricis, tum eunuchorū, qui imperatoris cubicularii erant, quique multum apud eum gratia valebant, sese immerfit. Eodem tempore Eusebius imperatoris familiæ præfuit: qui cum esset opinionis Arianæ approbator, non imperatricem solum, sed etiam aulicos permultos ad suā perduxit sententiam. Hinc rursus crebræ de fide disceptationes

nes priuatim & publicè susceptæ: simulque contumeliæ & simultates ortæ: deniq; res Theognidi & suis processit ex sententia.

De magni Athanasii ex Gallis reuersione, & Constantini Caesaris Constantini magni filii epistola, & tensis rursus ab Arianis contra Athanasium insidiis, & Acacio Birrhæensi episcopo, ac bello inter Constantem & Constantinum suscepto.

CAPVT II.

DVm hæc geruntur, Athanasius ex Gallia ad solé occidentem vergente Alexandriam reuertitur. Quem Constantinus, dum adhuc maneret in vita, reuocari in patriam iusserat. Fertur etiâ eum hoc idē in testamento suo præcepisse. At verò quoniam mors illum antè occupauerat, quàm res perfecta sit, idcirco filius eius Cōstantinus, qui Gallis versus solis occasum præfuit, fecit Athanasio potestatem Alexandriâ reuertendi, literasq; eius causa ad populum Alexandrinū dedit. Quas literas hoc loco ponere statui, quæ sunt scriptæ his verbis.

Constantinus Caesar populo ecclesiæ catholice Alexandrine. S.

Vestre prudentiæ minime obscurū arbitror, quid cause fuerit, cur sacrosanctæ legis & doctrinæ euāgelicæ interpretres Athanasius à patre meo in Galliâ ad tempus relegatus sit: ne scilicet per nefariam improborū quorundā peruersitatē (nā agrestis infestorū & crudeliū hostiū immanitas eius capiti periculū intenderat) vulnera planè insani- bilia sustinere coactus fuisset. Quocirca vt hęc neq; hominum malitiâ effugeret, ex illorū quasi faucibus, qui ei struebant insidias, ereptus est, iussusq; , vt sub mea ditione vitā degat, quò nō aliter, ac si in ea ciuitate versaretur, in qua antehac vixerit, omnibus rebus ad vitā necessariis (licet eius eximia virt⁹ diuina ope freta, graues asperioris fortunę erūnas pro nihilo putet) abūdare circūfluereq; possit, Quāobrem cū pater meus Cōstantinus August. dignus sanè ob res præclare gestas, qui sempiternæ memoriæ commendetur, haberet

SOZOMENI HISTOR.

haberet in animo, episcopum illum ad propriam sedem locumque; vestrae cum primis sanctimoniae gratia, restituere, & morte, ut fors humana fert, ante occupatus occumberet, quod id, quod erat sibi in optatis, explere posset, consentaneum certe existimaui, ut ipse institutum tam pii imperatoris mihi exequendum susciperem. Quanta autem obseruantia & honore hominem complexus fuerim, ab eo ipso, simul atque in vestrum conspectum venerit, facile intelligetis. Nec mirum sane, me istud humanitatis officium erga illum declarasse. Nam cum quaedam vestri desyderii quasi effigies, tum grauis hominis persona ante oculos mentis obuersata, animum meum ad hoc ipsum commouit, vehementerque cohortata est. Deus vos, fratres mei charissimi, sua prouidentia diu seruet incolumes. Istarum literarum subsidio Athanasius reditum consecutus, ecclesias Aegypti denuo administravit. At Arriani istud grauiter tulere, neque animo tranquillo potuerunt consistere: hincque crebrae seditiones concitatae. Quae res causa fuit, cur nouae infidiae Athanasio denuo tenderentur. Nam Eusebiani eum apud imperatorem magnopere insimulabant, quod homo seditiosus esset, quodque contra leges ecclesiasticas, non iudicio episcoporum, sed suo ipsius arbitrio reuertisset. Verum quemadmodum istorum insidiis Alexandria rursus expulsus sit, mox idoneo loco dicitur. Per idem ferè tempus, Eusebio cognomento Pamphilo mortuo, Acacius episcopatum Caesareae Palaestinae capessit. Qui studiosus Eusebii imitator factus, & ab eo in sacris literis institutus, cum ad inueniendum quid diceret, tum ad inuenta oratione explicanda adeo aptus fuit, ut perdisertus euaderet, multosque libros memorabiles post se relinqueret. Non ita diu post Constantinus imperator, in bello contra Constantem fratrem suum illato, in Aquilia à ducibus Constantis interficitur. Quare imperii Romani pars, quae ad solis occasum spectat, Constanti, pars autem quae vergit ad solem orientem, Constantio cessit.

De Paulo Constantinopolitano episcopo, & spiritus sancti oppugnatore Macedonio.

CAPVT III.

Interea

INterea temporis moritur Alexander, inq; episcopatum Constantinopolitanū Paulus post eū succedit: quē episcopatū, vt Arriani & Macedoniani memorant, cōtra sententiam Eusebij episcopi Nicomediæ, & Theodori Heraclæ, vrbis Thraciæ episcopi (penes quos, vt episcopos finitimos, electio episcopi Constantinopolitani erat) ipse sibi per ambitum acquisiuerat: sed vt multis in ore est, ob testimonium Alexandri, cui succedebat, ab episcopis, qui tū fortē in vrbe commorabantur, ordinatus est. Nam Alexander, cum annos iam nonaginta octo natus esset, quorū viginti tres in episcopatu præclarē ac fortiter gerendō cōtriuisset, cumque esset de vita decessurus, sciscitantibus suis clericis, cui ecclesię administratio deferēda esset, Si virum, inquit pietate spectatum, aptumque simul ad docendum queritis, Paulum eligite: Sin hominem ad res ciuiles gerēdas, & consuetudinem cum principibus habendam idoneū desyderatis, Macedonius priores obtinet. Quinetiam fautores Macedonij, vtriq; quidem testimonium ab Alexandro tributum consentunt, sed testimonium de rebus ciuilibus procurandis, & de eloquentiæ præstantia Paulo, testimonium autem piæ vitæ Macedonio datum prædicant. Nam Paulum vitam delicatam & dissolutam consecratum calumniabantur. Ex quorum confessione constat, Paulum disertum virum fuisse, & ad docendas ecclesias præstabilē. quem rerum euentus testificantur, neque vitam effusam egisse & intemperantem, neque ad consuetudinem principum aptum fuisse. Nam insidias aduersariorum (quales venisimile est viros in eiusmodi rebus solertes machinari) ab se minimē depulit: imò verò etiam cum multitudini percharus esset, malitia eorum, qui id temporis doctrinā fidei in concilio Nicæno confirmatam reijciebant, non parum accepit incōmodi. Ac primum in crimē quod vitā neutiq; piē egerat, vocatus, ecclesia Cōstātinopolitana eiecitur. Ad extremū, addicitur exilio: vbi per insidias eorū, qui eadem illi machinabantur, miserandum in modum strangulatum occubuisse ferunt. Cæterum ista quidem post acciderunt.

*De tumultu propter Pauli ordinationem
exorto. CAPVT IIII.*

Per id

SOZOMENI HISTOR.

Per id temporis autē maximus tumultus ecclesiā Constantinopolitanā propter electionē episcopi occupauit. Nā dū vita suppeditabat Alexādro, Arianorū libertas in angustū coacta est, & populus, oculis in illū coniectis, eius nutum secuti sunt, & Deum laudibus extulerunt: idque maximē post calamitatē adeo ex inopinato Ario illatā, quē diuina ultione precibus ac votis Alexandri inuecta, ad eum modum, quem diximus, extinctum esse credebant. Quare simul atque Alexander obiit mortem, populus in duas factiones diuisus, contentionibus opinionum & pugna palā cœpit exardescere. Atq; ab Arianis laboratum est, ut Macedonius, ab illis autem, qui filiū patri consubstantialē credebant, ut Paulus crearetur episcopus: quorum quidē certē vicit sententia. Post Pauli electionem, reuersus eō imperator (nam illo tempore fortē aberat) rem in quo animo tulit, perinde ac si episcopatus homini indigno tributus fuisset. Itaque fraudulento impulsu aduersariorum Pauli conciliū cōnuocans. Paulum exturbauit ecclesia, & Eusebio episcopo Nicomediæ sedem Constantinopolitanam tradidit.

De prouinciali Concilio Antiochia celebrato, quod abdicato Athanasio, Gregorium in eius locū subrogauit, & de duabus fidei expositionibus, & quinam illis consenserint, & de Eusebio Emiseno, & quod Gregorio Alexandriam ingressō, Athanasius fugiens Romam saluus peruenit.

CAPVT V.

HIS confectis rebus, Constantius Antiochiā, quod est oppidū Syriæ cōtēdit. Iā verò cū ecclesia, quā tū amplitudine tū pulchritudine præ cæteris eximiā Constantinus adhuc in vita manēs, Constantio filio administro ad eā rem vsus, ædificare cœperat, ibi tū ad exitū perducta esset, opportunū tēpus Eusebianis, qui illud sedulo moliebantur, videbatur ad Concilium cogendū oblatū. Quare isti cū alijs eiusdem opinionis & doctrinæ fautoribus, qui huic cōsilio tū intererāt, numerū nouaginta nouē episcoporū conficientes, conuenerūt ex multis locis Antiochiā, simula-

simulatione quidem vt nouam ecclesiam consecrarent, sed
 reuera, sicut euentus declarauit, vt decreta concilij Nicani
 abrogarent. Eo tempore Placitus, Euphronio mortuo, ec-
 clesie Antiochenae praefuit, & iam quinq; annos post mor-
 tem Constantini, in eo munere obeundo cotinuerat. Vbi ve-
 ro omnes episcopi in vnu conuenere, & Costatius etiam ad-
 fuit, complures eorum indignari, & grauius Athanasium
 accusare ceperunt: quod scilicet, legem de sacerdotio san-
 citam, quam ipsi tulerant, contempserat, quodque prius
 ecclesie Alexandrinae administrationem occuparat, quam
 potestas esset ei a concilio permessa. Adiecerunt praeterea
 eum ciuibus causam mortis extitisse, propterea, quod cum
 in ciuitatem intraret, seditione excitata, multi occisi, non
 pauci in iudicium adducti essent. Itaque grauissima calum-
 nia his rationibus contra Athanasium contexta, decer-
 nunt vti Gregorius ecclesie Alexandrinae antistes constitua-
 tur. Quo facto, ad quaerendum de fide se transferunt: & qua-
 uis decreta concilij Nicani minime arguant, tamen mit-
 tunt ad episcopos cuiusque ciuitatis literas, quibus do-
 cent se, cum sint episcopi, Arium minime secutos esse (qui
 enim fieri potest, inquit, vt eum sequantur, cum sit so-
 lum presbyter?) sed cognitores eius fidei factos, ipsum po-
 tius admisisse, se autem non aliter credere, quam fides ab
 initio tradita praescriberet: eam vero esse, quam Epistolae
 suae subiunxerat: in qua de nomine essentiae patris, aut filij,
 vel verbi consubstantialis nulla omnino mentio facta erat,
 sed sensu adeo anceps & ambigua fuit, vt neque Ariani,
 neque concilij Nicani fautores compositionem verbo-
 rum, quod sacrae literae eiusmodi minime complecterentur,
 insectari possent. Nam omisis illis nominibus, quae
 vtraque pars haud probabat, ea in formula fidei posuerunt,
 quaerant tum ab Arianis, tum ab orthodoxis concessa.
 Siquidem filium simul cum patre esse, vnigenitum esse,
 Deum esse, ante omnia extitisse, carnem assumpsisse, pa-
 ternam expleuisse voluntatem, & alia itidem con-
 fessi sunt. Verum vtrum coaeternus sit, & consubstan-
 tialis patri, an contra, neququam in formula inse-
 ruerunt. At vero, cum eos istius formulae, postea,
 vt est verisimile, poeniteret, aliam praeterea rursus
 edide-

SOZOMENI HISTOR.

ediderunt, quæ in aliis quidem rebus, mea quidem sententia, fidei concilii Niceni (nisi quidam fortè sensus à me minime intellectus, in verbis obscurè inclusus sit) penitus cõsentit, sed his verbis, filium patris **CONSUBSTANTIALEM ESSE**, reiecit pro illis, eius **DIVINITATEM NEC CONVERTI POSSE**, **NEC MUTARI**, dixerunt, eumq; essentiæ, consilii, potentiæ, & gloriæ patris conformem imaginè esse, & primogenitum omnis creaturæ. Hanc fidei formulã, his verbis scriptam, dixerunt se comperisse Luciani fuisse formulã, viri spectatissimi, & in sanctis literis summè eruditi, qui Nicomediæ martyrio occubuit. Verane ista sint, an propriam ac suam fidei formulam titulo martyris insignire laborarint, non habeo equidem dicere. Huic concilio interfuerunt, non Eusebius solum, qui post Paulum eiectus, Nicomedia translatus, sedem Constantinopolitanam occupavit, verùm etiam Acacius, Eusebii cognomento Pamphili successor, & Patrophilus episcopus Schytopolis, & Theodorus Heracleæ, quæ antè Perinthus appellata fuerat episcopus, Eudoxius item episcopus Germaniciæ, cui post mortem Macedonii ecclesiæ Constantinopolitanæ gubernatio delata erat, & Gregorius ad episcopatû ecclesiæ Alexandrinæ delectus: qui eadem inter ipsos sentire id tẽporis omnes confessi sunt. Quinetiam Dianæus Cæsariæ Capadociæ episcopus, & Georgius episcopus Laodiciæ, quæ est vrbs Syriæ: alii denique complures, qui ecclesias primarias easq; illustres administrabant. Quibuscum vnã adfuit quoque Eusebius cognomento Emisenus, genere oriundus ex Edessa nobili ciuitate Osroenorum, ab ineunte ætate, vt mos patrius fert, sacris in literis educatus, deinde disciplinis humanioris literaturæ institutus, idque à magistris, qui illo tempore ibi ætatem degebant. Postea autem ab Eusebio cognomento Pamphilo, & Patrophilo Scythopolis antistite, interpretibus & magistris suis sanctos scripturæ libros exquisitiùs perdidicit. Qui profectus Antiochiam, simul vt Eustathius fortè propter criminationè à Syro sibi illatam abdicatus erat, cõsuetudine Euphronij Eustathij successoris multum vsus est. Inde etiam, quoniã facis initiari renuebat, Alexandriam concessit, scolasq; philosophorum ibi frequentauit. Quorum disciplinis accuratè

curatè institutus, rediit Antiochiã, & cum Placito, qui Euphronio succedebat, commoratus est. Postea verò quàm in ea vrbe forte fortuna concilium erat conuocatum, ab Eusebio episcopo Constantinopolitano ad sedem ecclesiæ Alexandrinæ capessendam designatus est. Nam putabat illum tum propter piã vitæ institutionem, tum propter singularem in dicendo facultatem, animos Aegyptiorum à beneuolentia, qua Athanasium complectebantur, facile auocaturum. At vbi hunc episcopatû capessere recusauit, ratione secum inita, quàm paratum in odium apud Alexandrinòs incurreret, qui videre non poterant, alterum in locum Athanasii surrogatum, ecclesiæ Alexandrinæ episcopatus Gregorio, Emisensæ autem ei tributus est. Ibi tumultu oborto, cum esset ideo accusatus, quòd eam partem Astronomiæ, quæ rerum euentus prædicere profitetur, inde fugit, venitque Laodicæam ad Georgium illius ecclesiæ episcopum necessarium & familiarem suum. Qui cum eo profectus Antiochiam ad Placitum & Narcisum episcopos, perfecit vt Emesam reuerteretur. Plurimi illum fecit Constantius imperator, secumque cum bellum contra Persas gesturus esset, deduxit. Fertur item Deum multa per eum edidisse miracula, vt Georgius Laodicensis testatur, quî cum ista, tum alia præterea de eo cõmemorat. Verùm iste licet vir tam insignis esset, non tamen eorum effugit inuidiam, quorum animos alienæ virtutes vehementer excruciare solent. Nam in crimè adductus est, quòd Sabellii tueretur opinionem, cum tamen iam tum decretis cõcilii Antiocheni suffragaretur. At verò Maximum Hierosolymorum episcopum, dedita opera ab hoc concilio abfuisse ferunt, eumque pœnituisse, quòd in fraudem impulsus, sententiæ fuisset eorum, qui Athanasium abdicauerant, suffragatus. Porrò autem neque episcopus Romanus, neque alius quispiam vel ex episcopis Italia, vel ex illis, qui longè ultra Romam habitabant, ad istud concilium conuenit. Dû hæc administrantur, ac Fráci Romanorum agros in sinibus Galliæ sitos populantur: parsque imperii ad solem orientem spectans maximis terræmotibus cõcutitur, & maximè omnium Antiochia. Hoc concilio ibidem confecto, Gregorius proficiscitur Alexandriam, ingenti militum manu

H lipatus,

SOZOMENI HISTOR.

stipatus, quibus erat imperatū, vt pacatū ei & tutum in urbem introitum prouiderēt. His subsidio etiam fuere Arianī, qui non de hac re solum, verū etiam vt Athanasium de ciuitate pellerent, magnopere laborarunt. Quare Athanasius non parum veritus, ne populus ipsius causa aliquid acciperet incommodi, nocte subsequenti conuentū in ecclesia egit. Atq; cum iā milites ad ecclesiam venissent, precibus quibusdam peractis, primò psalmum recitari iubet Athanasius, dum concentu quodam psalmus cantatur, milites acquiescunt, illud tempus ad inuadendum Athanasium parū idoneum arbitrati. Interim Athanasius per mediam canentium turbam clam egreditur, & Romam contēdit. Gregorius verò sedem Alexandrinam occupat. Ob quam causam populus grauitè commotus, ecclesiam nomine Dionysij, qui ibi fuerat episcopus, nuncupatam incendunt.

De Paulo qui mortuo Eusebio ad Episcopatum restitutus est, & de Hermogine ductore exercitus trucidato, & quòd Constantius ab vrbe Antiochena Constantinopolim profectus, tū Paulū exturbat, tū contra ciuitatem ira commotus est, deinde Macedonia in ancipiti relicto, Antiochiam reuertitur.

CAPVT VI.

HOC modo conata eorū, qui hæresim fidei catholicae aduersariā tuebantur, prosperè successerūt: quippe et hi, qui doctrinam in cōcilio Nicæno confirmatam studiose defendebant, abdicati essent, & episcopales sedes primariæ, nempe Alexandriae, vrbis Aegypti, & Antiochia, quod est oppidū Syriæ, & Cōstantinopolis etiā, ciuitatis ad Hellepontū sitæ, ab Arianis occupatæ: quibus episcopi et imperij partē incolētes morè gesserūt. At ecclesiae Romanae praesul, & episcopi ac sacerdotes versus occidentē solè habitantes, hanc iniuriam & cōtumeliā ecclesiae factā, suā ac propriam duxerunt. Nā cum semper inde vsq; ab initio cōcilij Nicæni sententiā approbassent, idē sentire eodēq; animo esse hactenus nō destiterūt. Itaq; Athanasium ad se accedentem beneuolè exceperunt, & criminationē illi obiectam in se feruarunt. Quibus de causis grauitè commotus Eusebius scripsit

scripsit ad Iuliu, vt ipse decretorū Tyri de Athanasio sanc-
 ritorum iudex esset. Attamē nō ita diu post concilium An-
 tiochiæ celebratum, antē, quā de Iulij sententia certior fa-
 ctus esset, de vita decessit. Quare hi, qui Constantinopoli
 fidē concilij Nicæni summo studio ampleterentur, Paulum
 in ecclesiam deduxerūt, Eodē tempore Theognis Nicææ
 episcopus, Theodorus episcopus Heracleæ, & alii eiusdē
 sectæ episcopi, qui tū fortē Cōstātinopoli aderāt, subsidio
 eorū, qui erāt ex multitudine aduersaria adiuti, in altera ec-
 clesia conuenere, & Macedoniū ecclesiæ Constantinopo-
 litanæ designauere episcopū. Hinc crebri in vrbe cōcitati
 tumultus, bellis nō dissimiles. Nā multitudine vtrinq; cō-
 stigente q̄ plurimi perierūt. Atq; ciuitas tāta seditione re-
 dundauit, vt res ad imperatorē, qui tū erat Antiochiæ, per-
 ferretur: qui inflāmatu iracūdia, iussit, vt Paulus vrbe de-
 nuō eiceretur. Imperatoris autē mādata executus est Her-
 mogenes, dux equitatus: qui in Thraciam missus, itinere p̄
 Cōstātinopolim factō, vi militū perfecit, vt paulus eccle-
 sia expelleretur. Verū cū multitudo minimē istud fieri per-
 mitteret, imō verō paulū aliqua ex parte defendere nitere-
 tur, & milites violentius, quā imperatum erat, perficere la-
 borarent, vrbis illius milites ad domū Hermogenis profec-
 ti, eam incendūt, Hermogenē trucidant, & fune ligatū per
 ciuitatis plateas trahunt. Qua re audita, imperator, conscē-
 so equo, perrexit Constantinopolim, eo animo, vt plebem
 graui aliquo afficeret incommodo. Sed cū eos sibi obuiam
 factos lachrymis & precibus veniā petere cerneret, illis qui-
 dem pepercit: sed tamen dimidiatam partē frumenti, quod
 pater eius Cōstantinus congiarij loco quotannis ex vecti-
 galibus Aegyptijs ciuibus in cōmune tribuerat, ademit: ra-
 tus fortasse cōplures delitijs & nimia affluentia languen-
 tes ad seditionem esse paratos. Iræ autem impetum in pau-
 lum trātulit, iussitque illum ē ciuitate pelli. Porro autem
 Macedonio succensuit, tum quòd author putaretur cædis
 ducis Hermogenis, & aliorum complurium, tum quòd au-
 te episcopus crearetur, quā ipse consensisset. Verū re illa in
 medio relicta, cū iam neq; eius electioni suffragatus esset,
 neque refragatus, Antiochiam reuertit. Dum hæc agun-
 tur, Ariani Gregorium, vtpote in sua ipsorum doctrina

SOZOMENI HISTOR.

stabilienda tardum & negligentem, & Alexandrinis cum propter graues casus, qui in eius in urbem introitu, ibi accidissent, tum propter ecclesiae incendium valde odiosum, inde transtulerunt: inque eius locum substituerunt Georgium, genere Cappadocem: qui ab illis maximi aestimabatur, tum quod in rebus agendis promptus ac diligens, tum quod eiusdem cum ipsis opinionis perstudiosus esset.

De Archiepiscopis qui à partibus orientalibus pulsi, Romam confugerunt, & quid pro illis Iulius Romanus pōtifex scripserit, & quòd eius literis Paulus & Athanasius sedes suas rursum receperūt, tū etiam quid orientales archiepiscopi Iulio responderunt. CAP. VII.

Athanasius autem fugiens Alexandria, Romam aduētauit. Eodem tempore Paulus etiam Constantinopolitanus episcopus fortè illò accessit, & Marcellus quoque episcopus Ancyrae, & Asclepas Gazae episcopus, qui cum doctrinae Arianae aduersaretur, in crimen vocatus est ab Arianis quibusdam, quod altare euerterat, & fuerat propterea abdicatus. Cuius locum in ecclesia Gazae administranda obtinuit Quintinianus. Itemque Lucius episcopus Adrianopolis ab aliis accusatus, sua, quam regebat, ecclesia spoliatus, Romae aetatem degit. Quorum criminationes cum episcopus Romanus intellexisset, & omnes fidei concilii Nicæni consentientes repperisset, in communionem recepit. Ac cum propter sedis dignitatem cura omnium ad ipsum spectaret, singulis suam ecclesiam restituit: scripsitque ad episcopos Orientis, eosque incusauit, quod inconsultò de hisce viris iudicassent, ecclesiaque perturbassent, cum decretis concilii Nicæni stare nollent. Deditque mandatum, ut quidam illorum omnium nomine ad diem constitutum accederent, perspicuè declaraturi sententiam, quam de his tulerant, æquam iustaque esse. Quintianus etiam minatus est se de reliquo non passurum eos inultos esse, nisi nouis rebus studere desisterent. Ista quidè scripsit Iulius. Athanasius autè & Paulus ad suas sedes reuertuntur.

literasque

litterasque Iulii episcopis orientis mittunt. Quibus illi gra-
uiter commoti, conueniunt Antiochiæ in vnum, & episto-
lam verbis elegantibus ornatam, & disertè, vt rhetorù mos
fert, compositam ad Iulium scribunt, eamque plenã ironiã,
& minarum non expertem grauisimarum. Nam quanquã
litteris suis fatebantur, ecclesiam Romanã primas apud om-
nes ferre, vtpote quæ apostolorum scola & pietatis metra-
polis (licet auhores religionis Christianæ primum ex ori-
ente eo venissent) iã ab initio fuisset, tamen indignati sunt
se posteriores ideo ferre, quòd magnitudine ecclesiæ supe-
rarentur, idque cum virtute & pio viuendi instituto lóge
superiores essent. Quinetiam criminis loco Iulio obiicie-
bant, quòd cum Athanasio & reliquis cum eo episcopis cõ-
municauerat, & agrè admodum ferebant, perinde ac si tum
concilium fuisset, tum ipsorum sententia abrogata. Quod
factum, vt iniquum, & à lege ecclesiastica discrepans infi-
mularunt. His de causis cum eum ad hunc modum crimi-
nati essent, & sibi factam iniuriam testati, Iulio pacè & cõ-
munionem pollicebantur, si modò abdicationem eorù qui
ad ipsum profugerant, approbaret: sin autè resisteret ipsorù
decretis, contraria se facturos prædicebant. Nam episco-
pos & sacerdotes orientis, qui ipsos antegressi fuerant, mi-
nimè refragatos esse episcopo Romano, cum Nouatus erat
ecclesia ab eo eiectus. De rebus autem, quas contra cõciliũ
Nicæni decreta gesserant, nihil ei rescripserunt, cum tamè
significarent se multas habere causas, quibus cõmodè facta
sua excusare possent. Verùm dixerunt superuacaneũ esse
de his in præsentia se purgare, præsertim cum in omnibus
suis actis omnino iustitiam violasse suspecti essent. Iulio
quidem ista eos scripsisse constat.

*Quomodo deiecto Paulo, vicissim in episcopatum
Constantinopolitanum Macedonius successit
est. CAPVT VIII.*

Episcopos autem, quos abdicauerant, rursus apud Cõ-
stantium imperatorè accusant. Hic illo tempore An-
tiochiæ ætatem degens, scribit Philippo, præfecto Cõ-
stantinopolitano, vt ecclesiã illam denuo Macedonio red-

H iij   dat:

SOZOMENI HISTOR.

dat: Paulum autem vrbe expellat. præfectus verò seditione
populi veritus, ante quàm mandatum imperatoris palã fa-
ctum est, ad balneum publicum, cui nomen erat Zeuxip-
pus, illustre illud quidem atque amplissimũ, proficiscitur:
eoque accersit Paulum, quasi de negotiis publicis cum eo
communicaturus. Cui, statim vt venerat, literas ostendit
imperatoris, atque clam per regiam, quæ balneum attinge-
bat, eum ad mare deduci, collocari in nauigio, Thessalo-
nicam subuehi, vnde maiores eius oriundos ferunt, iussit:
denique sententiam contra illum tulit, vt omnino extra eã
imperii partem, quæ ad orientem solem vergit, se teneret.
Illyricũ & vltiores regiones ingredi nõ veruit. Egressus
demum è tribunali, in quo iudicium aduersus Paulum de-
derat, secum in curru habens Macedonium, ad ecclesiã per-
rexit. Populi autem multitudo (nam his rebus gestis infi-
nitus numerus in vnum collectus est) ecclesiã illico com-
pleuit. Nam singuli tum Ariani, tum Pauli fautores, enixè
laborarunt, vt alteri alteris anteuertent. Vbi verò præ-
fectus, & Macedonius vnà ad fores accessit ecclesiæ, & mul-
tudo, quò introitus illis pateret, à militibus ad cedendũ
impulsa, cedere ideo non potuit, quòd loca interiora refer-
ta erant, milites rati multitudinem populi dedita opera re-
stitisse, multos gladiis confecerunt: complures item ab se
mutuò protriti interierunt. Quare edictum imperatoris
hunc habuit exitum: atq; Macedonius ecclesiarum admi-
nistrationem obtinuit. Cum Paulus hoc pacto ex inopina-
to ecclesia Constantinopolitana priuatus esset, Athanasius
veritus Constantii imperatoris minas, ex occulto fuga sa-
lutem quæsiuit. Nam Constantius ei mortem eò minatus
fuerat, quòd Ariani criminati fuissent, seditiones ab eo cõ-
flatas esse, & illo in vrbem introeunte multos extinctos.
At illud in primis imperatori bilem mouit, quòd eum fru-
menti congiariũ, quod Cõstantinus pauperibus Alexandriæ
donasset, vendidisse, indeq; quæstũ fecisse prædicabant.

*Quòd Romanus pontifex pro Athanasio ad Orientales
episcopos scripserit, quodq; Romam missi sunt epis-
copi, qui crimina quæ episcopis Orientalibus obiecta
bantur, vnà cum episcopo Romano examinarent, &
quomodo Constans Cesar eos domum remisit.*

At

AT verò cum episcopi Aegypti hæc falsa esse scripsissent, Iulius certior factus non tutum esse Athanasio in Aegypto vitam agere, eum ad se accersuit. Ad illos autem, qui Antiochiæ in vnum cõuenerant (nam fortè fortuna id temporis eorum acceperat epistolam) scripsit: atque adeo incusauit, quòd clam contra fidem concilii Nicæni nouas res moliti fuerant, quodque contra leges ecclesie ipsum ad concilium non vocarant. Nam legem esse ad sacerdotii dignitatem spectantem, quæ pronuntiat acta illa irrita esse, quæ præter sententiam episcopi Romani constituuntur. Ea autem, quæ Tyri, & in Mareote aduersus Athanasium decernebantur, iniqua esse. Atque calumniam de Arsenii brachiò confictam, in illis criminatur: in his autè Athanasii à Mariote absentiam. Postremò literarum pertinaciam reprehendit. Quibus omnibus rationibus adductus est, vt Athanasio & Paulo (nam haud ita diu post, Athanasius ipse in Italiã profectus, de iniuriis, quas acceperat, conquestus est) opem ferendam indicaret. At cum literis apud episcopos Orientis, de rebus propter quas scripsisset, nihil proficeret, causam Athanasii & Pauli ad Constantem retulit. Qui quidem dedit literas ad fratrem Constantium, vt quosdam episcopos Orientis Romam mitteret, de abdicatione Athanasii & Pauli responsuros. Itaque ad hanc rem deliguntur tres: Narcissus, episcopus Irenopolis, quæ est vrbs Ciliciæ, Theodorus Heracleæ, quod est oppidum Thraciæ, episcopus, & Marcus episcopus Aretusæ, ciuitatis Syriæ. Qui in Italiam profecti, acta sua cõstanter tutati sunt: imperatori que persuadere conantur, iustum æquumque fuisse iudicium concilii in Oriente celebrati. At verò cum rogarentur de fide sua, formulam fidei ab se Antiochiæ cõpositã occultauere, atque aliã scriptis mandatã cõmonstrauere, eãque etiam à fide in cõcilio Nicæno approbatã discrepantem. Vt autè Constãs vidit eos hisce viris iniustè insidias struxisse, & neque criminis alicuius, neque vitæ malè actę causa, sicut abdicatiões præ se ferebant, sed propter dissentientē fidei opinionē, eorū cõmuniōne auersatos esse, illos haud voti cõpotes domū remisit.

SOZOMENI HISTOR.

De proluxa fidei expositione, & qua in Sardicensi concilio gesta fuerunt, & quòd orientales episcopi Iulium episcopum Romanum, & Osiu Hispania episcopum, quòd cum Athanasio & aliis communicabant, abdicabant.

CAPVT X.

Triennio verò iam intermisso, episcopi Orientis alia fidei formulam, quam *μακρόστιχον*, id est, proluxam, vel multas lineas complectentem nominabát, propterea quòd multò pluribus verbis ac nominibus, quàm priores formulæ, còscripta erat, episcopis Occidétis miserunt. In qua vt essentia dei nullá fecere mentione: sic illis, qui filiú Dei asserabant, vel ex nihilo ortú esse, vel ex alia essentia, quàm dei patris còstare, vel tēpus sæculúue fuisse, quòd nò erat, anathema indixere. Quà formulá ab Eudoxio episcopo iam tū Germaniciæ, & Martyrio, & Macedonio ad se perlatá episcopi Occidétis nò receperunt. Nā responderunt, se decretis còciliij Nicani velle acquiescere, & præter ista, nihil amplius curiose exquirendú putauerunt. Cum auté Còstantinus imperator postulare à fratre beneficii loco, vt Athanasius & reliqui, qui in eadé causa erant, ad sedes proprias restituerentur, & propter Arianos, qui contrà nitentur, literis nihil profecit, & Athanasius ac Paulus ad eum accedentes peterent, vt concilium cogeretur, propterea quòd ipsis, quòd vera sanaque doctrina tolleretur, paratæ fuissent insidiæ, sententia vtriusque imperatoris decretú est, vt episcopi partis vtriusque ad statum diem Sardicensis, vrbem Illirij, conuenirent. Episcopi autem Orientis Philippopoli, quæ est vrbs Thraciæ coacti, scribunt episcopis Occidentis iam Sardicæ congregatis, vt pellant è concilio Athanasíu & Paulú, vtpote abdicatos: se alioqui ad còciliú minimè venturos dixerunt. Postea Sardicem profecti, còstanter affirmarunt, se minime in eam ingressuros ecclesiam, in qua simul conuenirent illi, quos ipsi abdicauerát. Ad quæ rescripserunt episcopi occidentis, se nunquam ab eorum communione refugisse, neque iam velle ab ea refugere, præsertim cum Iulius episcopus Romanus, causa eorum accuratè cognita, illos neutiquam còdemnasset. Eos autem

autem adesse, atq; tum ad causam suam disceptandam, tum ad
 crimina sibi illata rursus diluenda paratos esse. Verum
 postquam his rebus per literas significatis nihil profecerunt,
 & iam dies prestituta praterierat, in qua de causis,
 ob quas in vnum conuenerant, iudicandum erat, ad extremum
 ea mutuo consensu ad illos scripserunt, ex quibus maior iam
 odii flamma, quam antea, in eorum animis accensa est:
 quin etiam separatim per se in vnum coacti, acta contraria
 fanciuerunt. Quare Episcopi Orientis, decretis suis, quae de
 Athanasio, Paulo, Marcello, & Asclepa ediderant, stabilitis,
 primum Iulium episcopum Romanum, quod primus omnium cum
 istis communicarat: deinde Osum confessorem cum propter
 eandem causam, tum propterea, quod amicus fuerat Paulino
 & Eustathio, qui ecclesiae Antiochenae antistites fuissent:
 deinceps Maximum Treuiris episcopum, quod primus cum
 Paulo comunicarat, & eius Constantinopolim reuersionis
 author extiterat, & episcopis ex oriente in Galliam
 profectis ecclesiae comunione interdixerat, abdicarunt.
 Praeter istos abdicarunt etiam Protogenem episcopum
 Sardicam, & Gaudentium: alterum quidem, quod Marcelli
 susceperat patrocinium, quem ante suffragio condempnauerat,
 Gaudentium autem, quod contrario studio ducebatur,
 quam Cyriacus, cui successerat, & magni faciebat eos,
 quos ille abdicauerat. Haec cum decreuissent, omnibus
 episcopis per literas significarunt, ad eum finem, ut istos
 neq; in comunione admitteret, neq; scriberet ad eos, neq;
 literas ab illis scriptas reciperet. De Deo autem eo modo
 sentire iubebat, quo formula fidei epistolae subiuncta
 praescribere: quae ut nullam verbi **CONSUBSTANTIALIS** fecit
 mentionem, sic illis comunione ecclesiae interdixit, qui
 diceret tres esse deos, aut Christum non esse Deum, aut
 patrem, & filium, & spiritum sanctum eundem esse,
 aut filium ingenuum, aut tempus saeculum esse
 fuisse, quando non erat.

*Quod contra Osum & ij qui idem cum eo sentiebant,
 orientales archiepiscopos in alio concessu,
 gradu priuabant, & aliam fidei expositionem
 proferebant.*

CAPVT XI.

H v Ex

SOZOMENI HISTOR.

EX altera parte autem, Osius & qui cum eo in vñũ cõ-
 uenerant, culpa vacuos esse declararunt, tum Athana-
 sium, cui episcopi Tyri coacti iniuriam per insidias
 fecissent: tum Marcellum, qui ingenuè fatebatur, se nunq̃
 ea sensisse, quæ falsò sibi obiecta essent: tum Asclepam, qui
 Eusebii cognomento Pamphili, & aliorum iudicium sen-
 tentia ad episcopatum restitutus fuisset. Quòd autem ista
 vera essent, ostenderunt ex commentario quodam, in quem
 istorum iudicium relatũ erat. Tum Lucium deniq; quòd
 accusatores eius non comparerent: atque ad singulorum
 ecclesias scripserunt, vt eos pro suis haberent episcopis, eo-
 rumque reditum expectarent. Gregorium autem episcopũ
 Alexandria, & Basilium Ancyra, & Quintianum Gaza,
 neque nominarent episcopos, neque cum illis vllam habe-
 rent communionem, neque pro Christianis quidem duce-
 rent. Porro Theodorum Thracem, Narcissum Irenopolis
 episcopum, Acacium episcopum Cæsarea Palæstina, Me-
 nophantum Ephesi, Vrsacium Singidonis, quæ est vrbs
 Mysia, Valentem Murforum, quod est oppidũ Pannonia,
 & Georgium Laodiceæ episcopum (licet ad hoc cõcilium
 cum episcopis orientis non venisset) gradu episcopali ab-
 dicarunt. Istos propterea sacerdotio priuarunt & commu-
 nione, quòd filium à patris essentia separarant, quòdque
 eos, qui iam pridem propter hæresim Arianam fuerant ab-
 dicati, ad se receperant, & ad altiores diuini ministerii gra-
 dus extulerant. Postremò, cum illis, his de causis denunti-
 assent anathema, & alienos ab ecclesia pronũtiasent, scri-
 pserunt ad omnes episcopos literas, vt rebus ab ipsis iudi-
 catis suffragarentur, & secũ de fide consentirent. Eodẽ tẽ-
 pore quoq; aliã fidei formulã ediderunt, pluribus quidem
 verbis scriptã, q̃ quæ in concilio Nicæno edita fuisset, sed
 tamẽ eandẽ cõplectentem sententiã, & verbis nõ multũ ab
 illa discrepantẽ. Ad extremũ Osius & Protogenes, qui prin-
 cipem locũ inter episcopos occidentis, qui Sardica cõuene-
 rant, obtinebant, veriti ne quibusdã viderentur decreta cõ-
 cilio Nicæni innouare, scripsere ad Iuliũ, & testati sunt se
 illa quidẽ rata habere, sed quòd facilius intelligerentur, eadẽ
 plurib⁹ verbis explicasse: eo consilio, ne Arianis, qui breui-
 tate formulæ fidei in eo cõcilio editæ abutebãt, facultas ex
 verbis

verbis dare imperitos in absurdā aliquā opinionē rapiendi. His rebus ex vtraque parte cōfectis, conciliū dimissum est, & ad suam quisque sedem reuertit. Est quidem hoc cōcilium celebratum, Ruffino & Eusebio Coss. anno decimo post mortem Constantini. Eo conuenere ex vrbibus versus solem occidentem sitis episcopi numero circiter trecēti: ex orientem autem septuaginta sex. Cum quibus vnā aderat Ischyrius, cui aduersarii Athanasij episcopatū Martotis detulissent.

Quòd post concilium Orientales & Occidentales episcopi inuicem discordabant, & Occidentales quidem Nicenam fidem probè tenebant, Orientales verò propter dogma tuendum in plebisque turbas concitarunt. CAP. XII.

Post istud cōciliū episcopi Occidentis & Orientis neq; cōsuetudine deinceps vti mutua, vt hi solent, qui sunt eiusdem opinionis, neq; communicare inter se voluerunt, sed episcopi Occidentis ad Thraciam vsque se ab alteris se iunxerunt, Orientis autem vsque ad Illyrium. Ecclesiarum verò status, vt est verisimile, dissensionibus magnopere conturbatus fuit, & obrectationum aculeis obiectus. Nam tametsi antè de doctrina fidei dissidebant, tamen mutuo inter ipsos cōmunicantes, non tantū mali inde accidit: quandoquidem similem tenere de fide sententiam putabatur. Ecclesia autem versus solem obeuntem sita, quoniam patrum decretis ritè gubernata erat, omnino à contentione, & captiosis verborum argutiis, quæ inde nasci solent, libera & vacua fuit. Nam quauis Auxentius episcopus Mediolani, & Valens, & Ursacius ex Pannonia oriundi, impè se laborarent opinionem Arii in illam imperij partem traducere, tamen eorum conatus haudquaquam successit ex sententia: quandoquidem sedis Romanæ antistes, & alij episcopi ac sacerdotes studiose præcauerunt, & illius hæresis germina amputarunt. Pars verò imperij ad solem orientem vergens, etsi post concilium Antiochenum disside- re, & à fide Concilij Nicæni palam iam dissentire cœpit, tamen, meo quidè iudicio, si complurium mentem spectes, in eandem,

SOZOMENI HISTOR.

in eandem reuera sententiã quasi pedibus itum est, cõces-
sumq; filium ex patris essentia constare. At verò quidam
contentionis studio adducti, cõtra verbũ **CONSVBSTAN-**
TIALE pugnarunt. Nam alij in initio huic voci, vt mea
fert opinio aduersati, videri superatos esse (quod plerisque
solet accidere) turpe duxerunt. Alij autem propter habi-
tum ex crebris de eisdem rebus disputationibus acquisitũ
ad sic de deo sentiendum inducti, postea de sententia dedu-
ci non potuerunt. Alij verò, quibus erat satis exploratè
cognitum non contendendum esse, vt alterutri parti gra-
tificarentur, vel propter potentiam, vel propter fami-
liaritatem, vel propter alias causas, quibus homines addu-
ci consueuerunt ad largiẽda ea, quæ parũ sunt cõsentanea,
vel vt liberè illis rebus indulgeant, ob quas meritò repre-
hendi deberent, de veritate deflexerunt. Multi, qui ridicu-
lum putarent in eiusmodi verborum concertationibus tẽ-
pus terere, in sententiã cõcilij Nicæni acquieuerunt. At præ-
ter ceteros omnes, qui in Oriente ætatem degebant, visi
sunt decretis concilij Nicæni mordicus adhærere, Pau-
lus episcopus Cõstãtinopolitanus, Athanasius Alexãdrie,
& tota monachorum multitudo: quinetiam Antonius ma-
gnus, qui adhuc in vita manebat, & qui cum eo versabatur
omnes: alij denique quàm pluriimi cum in Aegypto, tum
in aliis Romanorum provincijs. Ac quoniam in istorũ me-
tionem incidere, percurrã oratione eos, quos in illo impe-
rio illustres fuisse accepi.

*Sanctorum virorum qui illa tempestate in Aegy-
pto illustres fuerunt, enumeratio, puta Antony,
duorum Macariorum, Heraclidis, Cronij, Pa-
phnutij, Pontuabastis, Arsisii, Sarapionis, Pity-
rionis, Pacouij, Apolonij, Acuph, Hilarionis,
& complurium id genus. CAP. XIII.*

EXordium verò capiã ex Aegypto, & duobus mona-
chis, qui Macarij nominabantur, quique cum summa
laude monasterijs in solitudine Sceti, & môte, qui ibi
est, positis præerant. Quorum alter in agris Aegypti, al-
ter in vrbe natus (erat enim Alexandrinus genere) & ita
institui-

instituti civilibus educatus, ut *ἄσος* id est, virba nus appellaretur. Ambo autem viri sanctissimi, diuina præscientia, & sapientia eximia imbuti, dæmonibus terribiles, rerū deniq; admirabilium & sanationum effectores. Aegyptiū verò fama est mortuum ad vitam reuocasse, quò homini, qui contrà sentiret, posset persuadere mortuorum fore resurrectionem. Vixit annos circiter nonaginta: quorū sexaginta in solitudine contriuit. Qui simul vt studio monasticæ & seueræ disciplinæ, cū adhuc adolescens esset, sedidit, sic in eo excelluit, vt à monachis *ἡσαστογέπων* hoc est, adolescens senis mores & grauitatē præ se ferēs, nūcuparetur. Vbi autē annum iam ætatis egit quadragesimū, presbyter ordinatus est. Alter verò diu post presbyter institutus. Qui nullū non ferè seueræ vitæ ac disciplinæ modum expertus est: atque quædam instituta viuendi ipse extogitauit, & quæ ab aliis acceperat, ea omnino exquisitè excoluit: adeo vt præcutis duritiæ pili barbæ non enasceretur. Eodem tempore, eodemque in loco, monasticam degabant vitā Pambo, Heraclides, Cronius, Papnutius, Pontubastes, Arsisius, magnus Serapion, Pityrion, qui Athenis vixerat, & Pachouius, qui præses fuit eorum, qui vocatur Tabinisiotæ. Quibus quidem habitus erat, & vitæ institutio à reliquorum monachorum disciplina in quibusdam rebus discrepans: in virtutis contemplatione aciem mentis defigens: animum sic tum ad rerum terrenarum despicientiam, tum ad cælestium indagacionem excitans, vt cum à corporis custodia migraret, aditum ad cælum haberet perfacilem. Isti ad exemplum Helix Thesbitis pellibus se induebant, vt singuli ex pelle corpori circumiecta (sicut mihi quidem videtur) virtutē prophetæ semper in memoriā reuocantes, strenuè contra cupiditates venereas confligerēt, atque studio, quo ad eius vitam imitandam incendebatur, & spe similium premiorum consequendorum inducti, multò alacriore animo se à voluptate temperarent. Fertur itē eos indumenta alia, quàm quibus monachi Aegypti vti solebant, sibi cōparasse: quò specimē darent seuerioris cuiusdam viuendi disciplinæ: neque tamē temerè & inconsultò à cæterorum monachorum habitu variasse. Nam tunicis se induebant manicis carentibus, quò docerent se manus

habere

SOZOMENI HISTOR.

habere ab iniuria & contumelia faciēda penitus alienari: caput integumento, quod Cucullum appellare solent, operiebant, quò ostenderent se vitam perinde simplicem atq; synceram degere, atque pueros lacte nutritos, quorum caput, quod in membris obtinet principatum, eiusmodi tiaris obuoluitur, uti tum tegatur ab aestu & frigore, tum vndiq; foueatur. Habebant præterea cingulum, & humerale, quorum altero lumbos circundantes humeros, & brachia altero amicientes, significarūt se ad deo seruiendū, & ad ea opera exequenda, quæ ab eo præcipiuntur, paratos esse. Non sum equidē nescius de his aliter ab aliis idq; pluribus verbis commemoratum esse, sed tamen mihi hæc solum dixisse sat est. Pachomium verò aiunt primum in spelunca vitā monasticam coluisse: eiq; sanctū angelū visum esse, præcepisseq; ut adolescentes monachos in vnū cogeret, atque vnā cū illis ætatem ageret. Nam eum in monastico viuēdi genere præclarè exercitatum, & ob eam causam debere præesse monachorum cōuentibus, ut multis prodesset: eosq; educaret legibus, quas esset ipse daturus. Dedit autem illi tabulam, quam monachi adhuc seruāt. In qua inerat scriptū quoddā quod copiā faciebat singulis, tantum comedendi, bibendi, operandi, ieiunandi, vel secus, quantum natura ferret. His verò, qui largius possent comedere, opera laboriosiora imposuit: faciliora autē & minus molesta, his qui corpora ieiunijs & abstinentia castigarēt. Præscripsit præterea, ut multas ædiculas extruendas curaret, & in singulis ut tres monachi habitarent: in vna tamē domo ut oēs cibū caperēt, vescerēt cū silētio, & ad mēsas sederent vultu operto, ad eū finē, uti nec videre vel se ipsos mutuò, vel aliud quicq; præter mēsas, & apposita cibaria: ut nullus pegrinus vnā cum illis epularet, nisi dūtaxat illac iter faciēs exciperēt hospitio. Si quis cū ipsis habitare cuperet, ut primo oīm ad trienniū grauioribus laborib⁹ exerceret, & ita eorū cōuictus princeps fieret. Ut vestiret pellib⁹, & caput tiaris laneis tegeret. Has autē tiaras tanq̄ pūctis purpureis notari iussit. Quinetiā ut tunicis lineis, & zonis vterent, mādauit: ut itē cīcti, in tunicis simul & pellib⁹ dormirēt: idq; sedēdo in sellis ita cōstruētis, ut vtrinq; circūseptæ, strātū cuiusq; in se cōtinerent. Ut præterea primo hebdomadæ, & vltimo die, ad diuinorū

mysteriorum

mysteriorū cōmunionē altari accedētes, soluerēt zonas &
 pelles deponerēt. Vt duodecies in singulos dies orarent, &
 sub vesperū itidē. Toties etiā noctu: hora nona, ternis vici-
 bus. Cum cibū caperēt, vt ante singulas preces psalmū can-
 tarent. Postremò vt totus conuentus in quatuor & viginti
 classes distribuerētur, & singulę singulis literis Gręcis voca-
 rētur. verbi gratia vt simpliciores nūcuparētur jota, vt va-
 frii .ʒ. vel .ξ. vt alij aliarum literarum nominibus appella-
 rentur, quemadmodum forma literę rationem vitę classis
 cuiusque aptē videretur exprimere. His legibus suos disci-
 pulos instituit Pachomius, vir cū primis benignus, & deo
 valde charus: adeo vt prænōsceret futura, & persępe cū san-
 ctis angelis in colloquium & congressum veniret. Degit
 autem ætatem in Tabenna insula Thebaidis: vnde Ta-
 bēnesiotę ad hoc tempus vsque nominantur. His legibus
 vitam instituentes, sunt maximam famę celebritatem con-
 secuti: eorumque ita creuit multitudo, vt viri ad septem mi-
 lia vnā ætatē traducerent. Nam conuentus eorum, qui in-
 sulam Tabennam incolebant, quibus cum vixit Pachomi-
 us, circiter mille & trecentos numero habebat. Cæteri autē
 ī Thebaide, & Aegypto habitabāt. Vna est viuēdi ratio ac
 disciplina omnibus, & oīa omniū cōmunia. Cōuentū autē,
 qui est in Tabēna insula, matris loco ducūt: & qui illi prę-
 sunt, patres & principes arbitrātur. Per idē tēpus a ppolloni-
 us quoq; ob monasticā viuendi disciplinā in magna laude
 fuit. quę ferunt quindecim annos natū, in solitudine vitę
 coluisse monasticā: at cum annū iam ætatis quadragesimū
 ægeret, diuino iussu ad loca ab hominibus habitata se reco-
 pisse. Habuit hic etiam in Thebaide conuentum mona-
 chorum. Erat quidem deo summē charus, admirabiliū tum
 curationum, tum signorum quasi architectus & effector.
 Erat præterea eorum, qui se vitę monasticę dedebant, ma-
 gister bonus & perhumanus. Eius item preces ita exaudi-
 ebantur à deo, vt nihil non eorum, quę ab eo petebat, ef-
 fectum redderet. Nam cum perfectē sapiens esset, sapiēter
 postulabat ea, quę diuinum numen lubens solet cōcedere.
 Eisdem temporibus etiam sanctum Acuph vixisse conij-
 cio: quem audiui ex eo tempore, quo primum Christum in
 persecutionis tempestatibus pro Christiana religione exci-

SOZOMENI HISTOR.

satis ingenuè confessus est, neque falsi quicquam dixisse,
 neque vllam rem terrenam concupiuisse: sed tamen quæ à
 Deo posceret, cōsecutum omnia, & à sancto angelo magi-
 stro omne virtutis genus didicisse. Sed de monachis Aeg-
 ypti sint hæc quidem hætenus à nobis cōmemorata. Iam
 verò etiam Palæstina ab Aegyptiis edocta, par vitæ mona-
 sticæ genus ingressa fuerat. Quo quidem tempore sanctus
 Hilarion ibi percelebris fuit: huic patria erat pagus nomi-
 ne Thanatha, ab australi parte Gazæ situs prope torrenté,
 quem indigenæ pagi nomine nuncupant, in mare illaben-
 tem. Is grammatici cuiusdã scholã Alexandriæ frequētans,
 in solitudinē quò videret Antoniū, profectus est. In cuius
 colloquiū & congressum cum venisset, decreuit monastico
 viuendi generi se similiter dicare. Cum autem esset aliquã-
 tisper ibi commoratus, in patriam reuertit. Nam non da-
 batur ei facultas illic ex animi sententia acquiescendi, pro-
 pretea, quod multi indies ad Antonium accederent. Vbi
 verò parentes repperit mortuos, fortunas suas fratribus
 & viris opis indigentibus distribuit. Ac cum nihil sibi om-
 nino reliquisset, propter mare in loco deserto, qui aberat à
 pago, in quo natus erat, circiter viginti stadia, tempus æta-
 tis degit. Habitauit autem in parua quadam domo, ex late-
 re, storea, & confractis tegulis constructa: cuius latitudo, al-
 titudo, & longitudo ea fuit, vt cum staret, caput inclinare,
 cum iaceret, pedes contrahere cogeretur. Omnino enim se
 ad ærumnarum tolerantiam, & ad mollitiæ vincendam af-
 fuefecit. Deniq; continentia modesta ac seuera, eorū quos
 nos norimus, nemini secundus: quippe contra inedia, si-
 tim, frigus, æstus, contra alias etiam perturbationes, cōtra
 illecebras quasque corpus & animum titillantes animo vi-
 rili certauit. Erat spectatus moribus, oratione grauis, & in
 sacris literis exquisitè eruditus. Postremò adeo Deo cha-
 rus, vt ad sepulchrum eius etiamnum complures tum mor-
 bis vexati, tum exagitati dæmonibus curentur: atq; id fit nò
 apud Palæstinos modò, vbi iam sepultus est, verum etiam,
 quod summè mirandum videtur, apud Cyprios, vbi ante
 sepultus fuerat. Nam dū in Cypro versabatur, fortè obit
 mortem: ex cuius insulæ indigenis tumulo conditus est, &
 magno in honore & veneratiōe habitus. Postea verò He-
 fychas

sychas discipulus eius facilè illustrissimus, reliquias illius
 clam abreptas deportauit in Palæstinam, inque suo mona-
 stero sepeliuit. Ex quo tempore dies festus maxima homi-
 num frequentia & summo splendore quotannis ab indi-
 genis celebratus est. Nam Palæstinis in more positum est
 bonos ac pios viros, qui apud ipsos vixerint, eo honoris
 genere afficere: quod quidem erga Abriulum Anthedoni-
 um, Alexionem ex Bethagathone, & ex Asalea Alaphio-
 nem: viros eodem tempore, eodemque regnante imperato-
 re, monasticum viuendi genus tam piè tantaque animi ma-
 gnitudine excolentes, vt in vrbibus & pagis illius regio-
 nis, superstitioni Gentilium admodum deditis, Christia-
 nam religionem magnopere amplificarent. Per idem tem-
 pus circiter Edessam Iulianus exquisitissimum genus dis-
 ciplicæ monasticæ exercuit: qui velut corporis experts ta-
 lem vitæ institutionem ac modum secutus est, vt carne ca-
 rere, & ex ossibus atque cute solum cõstare videretur: quæ
 causa fuit, cur Ephraim scriptor Syrus opus de eius vita
 contexuerit. Quinetiam Deus ipse hominum de illo con-
 firmavit opinionem: quandoquidem dedit ei facultatem
 tum eiiciendi dæmones, tum morbos cuiusque generis sa-
 nandi: quod quidem non medicamentis, sed precibus ab
 eo factitatum est. Eodem tempore illa imperij pars multis
 aliis quoque viris ecclesiasticis, qui se totos in seuera vi-
 uendi disciplina ponebant, admodum floruit: vt pote in a-
 gro Edessenorum, in Abidenorum oppido, quod circa mō-
 tem Gangalium situm est: ex quorū numero fuere Daniel
 & Symeon, verū de monachis Syriæ hæc quidem in præ-
 sentia dicta sint. Postea autem, diuina largiente gratia, de
 illis accuratius differemus. Apud Armenios verò, Paphla-
 gones, & Ponti incolæ fertur Eustathium ecclesiæ Seba-
 stia, quæ est vrbs Armenia, episcopum, primum cœpisse
 vitam monasticam & austeram illius institutionem colere,
 à cibis ad viuendum necessarijs, & à vestibus, quibus vtē-
 dum est, abstinere: morum & vitæ accuratè traductæ autho-
 rem extitisse: adeo vt nonnulli constanter asserunt librū
 Basilij magni Cappadocis, qui *ἀσκητικὸς*, id est, de vi-
 ta ac disciplina monastica inscribitur, ab eo editum fuisse.
 Dicitur porrò præ nimis exquisita disciplinæ norma ad ab-

SOZOMENI HISTOR.

furdas obseruationes delapsus esse, easq; à legibus ecclesiasticis penitus discrepantes. At tamen sunt quidam, qui illum crimine eripiant, incusentq; nonnullos ex eius discipulis, quòd nuptias reprehendant, quòd in ædibus eorum qui matrimonium contraxerint, orare renuant, quòd presbyteros, qui habent vxores contendant, quòd diebus dominicis ieiunent, quòd in ædibus agant conuentus, quòd diuites omnino à regno dei exclusos pronuncient, quòd detestentur eos, qui carnibus vescuntur, quòd tunicas & stolas cõmuniter quidẽ vstitatas induere nullo modo velint, sed peregrino & insueto vestitu vtatur, quòd deniq; alia q; plurima innouare studeant. Vnde mulieres non pauca ad ducta in fraudem, primum viros deseruerunt: deinde cum nõ possent se reperare à stupro, grauitèr peccarunt. Nonnulla aut pietatis simulatione caput tãdere, & contra q; deceret sexũ muliebrem virilem habitũ induere. His de causis episcopi finitimi Gãgris, quæ est vrbs primaria paphlagonum, in vnum conuenerunt, & istis ecclesia catholica interdicit, nisi singula dogmata, quæ modò recensuimus, secundũ decreta cõcilij reijciant. In quo concilio fama est Eustathiũ declarasse se non pertinaciã, sed piæ & seueræ disciplinæ causa hæc introduxisse, & docuisse suos mutare habitũ, & non aliter atque reliquos sacerdotes passim incedere. Qui quidẽ cum vitam ita institueret, inter cõcionandũ magnã hominibus excitauit admirationem. Et tamẽ si verũ dicere volumus, in dicẽdo neutiq; disertus erat (nã dicẽdi artem neutiquã exercuerat) sed ingenio plane admirabilis, & tã aptus ad persuadendum, vt multos tum viros tum mulieres, qui in stuprũ se totos effuderãt, ad temperantẽ & moderatam vitam traduxerit. Porro cõmemorant illũ operam sedulo dedisse, vt virũ ac mulierẽ, qui secundũ institutũ ecclesiæ virginitatẽ professi fuerant, & tamen erant de cõgressu inter ipsos accusati, à mutua cõsuetudine auocaret. At cũ frustra laborẽ suscepisset, vehemẽter ingemuisse, dixissetq; mulierẽ quandã q; legitimo matrimonio viro copula erat, cũ suas de castitate cõciones audiuisset, à cõsuetudine, qua cõiugibus cũ propriis viris vti liceat se abstinuisse: at hos nefaria inter se vsos cõiunctione, sua oratione nequaquam à turpitudine abduci potuisse. Quare in ea orbis terræ parte exqui-

te exqui-

re exquisitum monasticæ disciplinæ genus talem habuisse authorem memoriæ proditum est. Thraces autem, Illyrici, & cæteri Europæ incolæ, tamen conuentus monachorū adhuc non haberent, tamen viris qui illud seuerū viuendū genus excolebant, non penitus caruerunt. Apud quos id tēporis percelebris fuit Martinus, Saboriæ, quod est oppidum Pannoniæ, illustri genere natus: in armis & re militari cū magna gloria versatus, deniq; præfectus cohortis erat. Qui cum dei cultum omnibus rebus præponeret, seuerā & monasticā vitæ rationē consecutus est. Primū apud Illyricos ætatē degit. Ac cum verā fidē tueri prōpto animo cōtenderet, & quosdā illius regionis episcopos Arii doctrinā olere deprehēdisset, insidijs appetitus, & sæpe palā verberibus cæsus, demū in exiliū pulsus est. Qui cum Mediolanū venisset, solus vitā egit. Inde etiam cū Auxentius illius vrbis episcopus, qui erga fidem cōcilij Nicēni parum sano ac sincero animo affectus erat, ei parasset insidias, se clam subduxit. Atq; ad aliquod tēporis spatiū radicibus herbarum cōtentus, in insulā, quā Gallinariā vocāt, incoluit. Est illa quidē insula parua, & ædificiorū expers in Tyrreno mari posita. Postea verò episcopus ecclesiæ Tarracensis constitutus est. Vsq; eo item in miraculis edendis præfessit, vt mortuum excitasse credatur, aliaq; signa edidisse apostolorum signis nō inferiora. In eadē imperij parte Hilariū p idē tēpus vixisse accepim⁹, virū & vitæ institutiōe & doctrinæ pstantia planē diuinū: qui exilij Martini ppter veræ religionis studium se participē & velut sociū effecit. Sed de viris, qui illo tempore pietatis & ecclesiæ institutis obsecuti, sanctū & seuerum vitæ genus colebant, ista, vti à me literis prodita sunt, accepi. Erāt tamē permulti alij, ijq; valde illustres, qui eodem tēpore in ecclesijs magna cū laude vixerūt. In quorū numero facilè primas tulēre, Eusebius episcopus Emesæ, Titus Bostræ, Serapion Thmæ tēsis episcopus, Basilus Ancyra, Eudoxius Germaniciæ, Casareæ Acacius, & Cyrillus, qui sedem Hierosolymitanam administravit. Monumenta autem doctrinæ suæ, quæ tum scripsere, tum post se reliquēre, sunt multa sane & admodum memorabilia.

SOZOMENI HISTOR.

De Didymo ceco & Aetio hæretico.

CAPVT XIII.

SVB idē tēpus Didymus etiā scriptor ecclesiasticus magna gloria fuit, facie scolæ Alexandrinæ, in qua sancta literæ ac disciplinæ docebatur, præfectus. In cuius animo sapiētia cuiusq; modi habitauit: adeo vt nō poētas solū & oratores, sed Astronomiā etiā, Geometriā, Arithmetiā, & philosophorū opiniones accuratè percalluerit. Quorum rerū omniū cognitionē sola mente, & sensu audiendū consecutus est. Nā cū adhuc adolēscētulus, elemēta primū discere aggredere, lumina amisit. Iam verò vt primū puerescere cœpit, literarū & doctrinæ cupiditate inflāmat, eos, qui hæc docebāt, adiit, soloque auriū subsidio illorum disciplinā conbibit. Verūm tantas in sapiētiæ studio fecit progressiones, vt etiā obscuras Mathematicorū præceptiones assecutus sit. Dicitur porrò linearū formas in tabula alius aliquanto incisas digitis attingendo: quinetiā Syllabas, voces, & quæ deinceps doceri solent, cōprehensione mētis, crebraq; auditione & rerū quas acceperat recordatione perdidicisse. Atque istud sanè nō vulgare erat miraculū. Quinetiā multi fama illius cōmoti Alexandria aduertarunt, partim eū audituri, partim duntaxat visuri. Ariani autem, dū doctrinā concilij Nicani constāter tueretur, nō parum exhibuit molestiæ. Nam facilè auditor es in suā perduxit sententiam: quod quidem non vi verborū perficere visus est, sed mira persuadendi ratione, dum vnumquēq; in rebus, quæ erant vocatæ in cōtrouersiā, velut sui iudicē constitueret. Qui autem ecclesiæ erant catholicæ eū summo studio & benevolentia prosequēbantur. Nam conuentus monachorū in Aegypto vitam degentiū, eum admodū cōmendarunt, & Antonius quoq; ille magnus: quē ferunt eodē tempore ad fidē Athanasij suo testimonio cōfirmandam è solitudine Alexandria profectū, ista Didymo dixisse: Non graue tibi, neq; molestū debet esse, Didyme, illi carere oculis, quorum lacertæ, mures, & alia minuta abreetaque animalia participia sunt, sed beatum & iucundum potius, quod oculos habes similes Angelorū, quibus verè Deū contēplaris, & veram cognitionē exquisitè perspicis.

Pond

Porro autē apud Italos & illius partis imperij incolas Eusebius & Hilarius de quo supra dixi, propter singularē patrij sermonis & eloquētiæ præstantiā magna in laude fuerunt. Hilarij autē libros de fide etiam ab his, qui cōtrariam tuebātūr fidei catholicæ opinionem admodum cōmendatos esse prædicant. In eodē numero fuit Lucifer, quē hæresis cuiusdā suo nomine nuncupatę inuentorem fuisse fama est. Eodem tempore Aërius quoq; magnopere etiā ab illis qui fidei Catholicæ aduersabantur, laudatus est: vir dialecticæ peritus, valdeq; ad ratiocinandū idoneus: in pugnis verborū satis exercitatus, eiq; vni rei operā reuera nauans. Tandē verò velut temerē & incōsultò de Deo differens, *ἄθεος*, id est, impius, vel sine Deo nominatus est. Ferunt præterea eum, cum medicinā Antiochiæ, quæ est vrbs Syriæ, primum exercebat, studioseque ecclesias frequentaret, & de sacris scripturis differeret, venisse in familiaritatem Galli Cæsaris, qui tum magnā ducebat rationem veræ religionis, & eos, quibus pietas curæ fuit, amicē admodum & beneuolē complectebatur. Itaque verisimile est Aetiū, cū ob tales disputationes in amicitiam Galli intrasset, istud genus differendi diligenter excoluisse, quo maiore in gratia apud eū se poneret. Etenim dicitur Aristotelicā etiam disciplinā percurrisse, & magistros eiusdē Alexandria crebrò adijisse. Itemq; præter istos erāt alij numero cōplures in ecclesijs, qui cū ad docendū, tū ad differendū de sanctis literis idonei fuerunt. Verū oēs enumerare magni laboris est. Neq; cuiquā molestū videatur, quòd quosdā eorū, quos percensui, cū errorum & sectarum vel authores fuerint, vel fautores, laudibus extulerim. Nā eos propter eloquentiam & dicēdi facultatem, planè admirabiles fuisse equidem fateor: de doctrina autē viderint illi, penes quos est potestas de ea iudicādi. Nam illa neque scribere institui, neq; sunt accommodata historiæ: cuius munus est vera narrare, nihilq; adijcere de suo. Quare quicumque eo tempore, vti ad nos perlatum est, vel Latini, vel Græci sermonis periti, ob doctrinam & eloquentiam sunt maximam laudē & famæ celebritatem consecuti, in eorum numerum, quos commemorauimus, sint à nobis relati.

SOZOMENI HISTOR.

De Santo Ephraim.

CAPVT XV.

PER idem tēpus præter ceteros in magna laude vixisse, & ecclesiā catholicā cum primis exornasse visus est Ephraī Syrus: qui Nisibæ natus, genus ex illius vrbis indigenis duxit. Hic disciplina monastica vitē instituit, cum neq; à quoq; didicisset neq; expectaret, se talē euasurū, de repete in linguæ Syriacæ peritia tantū p̄fecit, vt summarū philosophiæ præceptionū intelligentiā adeptus sit, & nō solū facilitate ac splēdore orationis, sed etiā sentētiarū crebritate atq; sapiētia Græcos scriptores facilē præstātissimos superarit. Nā istorū scripta si quis vel in Syriacā velit, vel in aliā linguā conuertere, & cōdimēta, vt ita dicā, Græcarū argutiarū adimere, statim deprehēdetur priorē venustatē amississe. At verò in libris Ephraim idē minimē accidit. Nā nō modò cū ei adhuc vita suppeditaret, verū hoc tēpore etiā, eius scripta in Græcū sermonē vertūtur: atq; orationis vis, & elegātia, nō multo inferior est ea, in qua primū edita sunt, sed cū Græcus etiā illa Græcè legat, perinde ea admiratur, atq; si Syrus esset, & Syriacè legeret. Quinetiā Basilisus, qui Casareæ, vrbis primariæ Cappadociæ postea episcopus fuit, hūc hominē eruditionis causa ī primis admiratus est, & summē laudauit. Quapropter Ephraī iure optimo mihi videt hoc laudis testimoniū prolatū ore Basilij (quē omnīū sui tēporis eloquētissimū fuisse inter omnes cōstat) ab omnibus Græcis, qui tum propter doctrinā in magna admiratione fuerunt, consecutus. Dicitur porrò tricies centenas miriades carminū, si oīa simul numerare velis, cōscripsisse, eaq; haberi in manibus multorū, qui fuerunt eius discipuli, quique studiose illius doctrinā imitati sunt: quorū illustrissimi fuerunt Abbas, Zenobius, Abraham, Meras, & Symeon, de quibus tū Syri, tum quotquot doctrinæ Syriacæ diligenter operam nauant, magnopere gloriantur. Pari ratione etiam Paulonam, Aranad, propter eloquentiā laudant illi quidem: sed tamē eos à pia doctrina per errorē descivisse memorant. Neq; equidem ignoro olim quoq; similiter apud Osroenos fuisse viros eloquentissimos, Bardefanem, authorē sectæ cuiusdam ipsius nomine appellatæ, & Harmonium eius filium: quem dicunt Græcorū discipulus educatum fuisse, ac primum patrium sermonē astrinxisse nu-

isse numeris, & modis musicis, cantorūq; ceteribus tradidit
 se: ad quē modū etiā hoc tēpore canunt Syri, nō quōd car-
 minibus ab Harmonio scriptis, sed q̄ eodē genere cōcen-
 tus & numerorū vtātur. Nā cū Harmonius neq; à paterna
 hāresi, neq; ab opinionibus, quas philosophi Gentiles de
 animo, de ortu corporis & interitu, & de regeneratione
 tenent, omnino vacuus esset, cūq; ea, quæ scripserat, ad Ly-
 ram cōposuisset, & easdē opiniones suis scriptis admiscuis-
 set, Ephraim videns Syros & verborum elegantia, & nume-
 rosis modis cōcentus mirē delinitos, atq; eō pacto ad simi-
 liter cum Harmonio sentiendū assuefactos, quāuis Græ-
 cæ literaturæ esset expertus, tamen in numeris versuum Har-
 monij cōprehendēdis se attentē defixit, & ad modos carmi-
 num eius, alia carmina doctrinæ ecclesiasticæ cōsentientia
 cōposuit: cuius generis sunt ea quidē, quæ hymnos diui-
 nos & laudes virorū, qui vitā à perturbationibus aī vacuā
 degebāt, cōplectunt. Ex quo quē tēpore Syri modos ab E-
 phraī fusos iuxta cōsentū Harmonij obseruātes canūt. Quā-
 tum igitur ingenio excelluerit, hinc facile coniectura capi
 potest. Quod autē attinet ad institutionē vitæ, se bonis ope-
 ribus, & exquisita viuendi disciplina nobilitauit, quietēq;
 & tranquillitatē vehemēter amplexatus est. Grauis p̄terea
 erat, & sibi vsque eo ab hominū calūnijs cauebat, vt etiam
 aspectum cuiusq; mulieris sedulo vitarit. Nā fama est mu-
 lierem quandā vita dissolutam & moribus plane impuden-
 tem, seu vt hominē tentaret ipsa, seu ab aliis mercede cōdu-
 cta istud conaret, quodā tēpore dedita opera ei ex aduerso
 obuiam in angiporto prodijisse, illūq; intentis oculis aspex-
 isse. Eū autē acriter increpasse mulierē, iussisseq; vt terrā in-
 tueretur. Mulierē verò respondisse: qui possum ipsa istud
 facere, quē nō ex terra sed ex te edita sum? Est enim æqui-
 us, vt tu terrā aspicias, ex qua ortū habes: ipsa autem vt te
 intuear, vnde procreata sum. Itaq; Ephraim mulierē valde
 admiratus, quod inter eos acciderat, libro quodam accura-
 tē descripsit: quem librum, qui sunt inter Syros diferti, in
 numerū librorū illorum, qui sunt accuratē ab eo elaborati,
 referunt. Est etiam memoriæ proditum, illum quanquam
 antea iræ moderari non poterat, tamen ex eo tempore, quo
 vitam monasticam excolere cœperat, nunquam visum esse

SOZOMENI HISTOR.

à quoquam ira incensum. Itaque cum multis diebus, uti se-
lebat, ieiunasset, minister, qui obsonium ei deferrebat, olla
fregit. Quem cum Ephraim videret pudore & metu per-
culsum, quin bono animo es, inquit, atque eamus ad obso-
nium quoniam illud ad nos non venit. Quare circiter olla
fragmenta accubens, cenavit. Porro autem quod strenue inane glo-
riam represserit, ex eo quod modò dicitur satis potest in-
telligi. Quodam tempore quidam ei ad episcopatum ge-
rendum suffragati, comprehendere hominem conantur, ut
ad locum in quo crearetur episcopus, deducerent. Quod
simul ut intellexit, in forum cursitat: atque in compositum in-
cedendo, vestem lacerando, & cibum palam capiendo, se fu-
rere monstrat. Vbi verò hi, qui eum comprehenderant, illi
è mentis potestate exiuisse arbitrarentur, & appetitio, qua
ad eum constituendum episcopum ferebatur, restincta esset,
ille idoneum tempus nactus, clam aufugit, & tantisper lati-
tauit, dum alter eius loco creatus esset episcopus. Verum ista
de Ephraim dixisse contentus ero. De quo tamen eiusdem
loci indigenæ & norunt multò plura, & commemorant,
tamen unum solum præterea, quod ab eo non longè ante
mortem gestum est, quoniam mihi quidem videtur admo-
dum memorabile, hoc loco literis mandabo. Cum famas
urbem Edessenorum iam longo tempore antè occupasset, Ephra-
im è domo, in qua monasticam degebat vitam, egressus, eos,
quibus suppetebant facultates, graviter incusavit: quòd vi-
delicet cum minimè oporteret, tribules inopia rerum ne-
cessariarum confectos negligenter, diuitias suas studiose ser-
uarent, idque ad suum ipsorum damnum, & cruciatum ani-
mæ suæ, quam non modò diuitiis cuiusque generis, verum
etiam ipsi corpori, & aliis rebus omnibus præponendam sa-
pienter demonstrabat. Quam quidem illos pro nihilo du-
cere re ipsa plane ostendit. Illi igitur hominem & eius ver-
ba reueriti, dixerunt ad hunc modum: Nobis quidem opes
minimè curæ sunt, sed cui eas distribuendas committamus,
admodum incerti sumus: præsertim cum omnes ferè luci
cupiditate ardeant, & hanc rem velut mercaturam ad qua-
stum faciant. Tum Ephraim sciscitatur ab illis: qualis, que-
so, ipse vobis videor? Qui cum fidelem, spectatum admo-
dum & bonum virum, & talem esse, qualem opinio de eo
habita

habita ostendebat, cōfiterentur, vestrum, inquit, causa, hoc quicquid est negotii mihi mea sponte sumo. Atque argento ab illis accepto, circiter lectulos trecentos in publicis porticibus constituit: & non eorum solum, quos fames in morbum coniecerat, curam suscepit, verum etiam peregrinos, & eos, qui egestate rerum ad vitam necessariorum coacti, ex agris eò venerant, benignè tractavit. Vbi autem fames extincta est, rediit in domum, in qua antea aetate degerat. Paucis verò post interpositis diebus, obiit mortem: qui quanquam in ordine clericali ad diaconatum solum elatus erat, tamen non minus omnium sermone ob virtutem celebratus est, quam hi, qui propter sacerdotii dignitatem, institutionem bonae vitae, & excellentem doctrinam in magna admiratione fuerunt. Quare sint ista quidem tanquam indicia quaedam virtutis illius, quae in Ephraim elucebat. Nam de eo pro dignitate dicere, atque omnino quo pacto ille, & alij singuli, qui per idem tempus monasticæ disciplinae se dedebant, vitam & mores instituerent, & apud quos aetate degeret, accuratè differere, scriptore sanè opus est, qualis ille ipse fuit. A me quidem certè tum propter doctrinae tenuitatem, tum propter ignorationem & virorum ipsorum, & rerum præclare ab illis gestarum, haud fieri posse video. Nam nonnulli in solitudine delituerunt: alij in turba civitatum vitam degentes, se opinione hominum abiectos, & nihil à vulgo differre ostenderunt: qui quavis virtutem sedulo excolerent, tamè veram sunt de se ementiti opinionem, quò minimè ab aliis laudaretur. Nam dum ad bona futura, quibus recte facta remunerantur, aciem mentis acriter intenderent, testè suorum operum Deum solum effecerunt. Gloriam autem, quae ab hominibus virtuti tribui solet, omnino pro nihilo putarunt.

De statu rerum tunc temporis, & quòd imperatorum & archiepiscoporum mutuo consensu

Christi dogma amplificatum erat.

CAPVT XVI.

Porrò cum praesides etiam ecclesiarum eo tempore vitam accuratè transigerent, & populi ab eiusmodi pastoribus instituti, non sine causa se ad Christum sanctè colendum studiose compararent, religio Christiana in dies singulos

I v crevit,

SOZOMENI HISTOR.

erevit, & propter ardens pietatis ac virtutis studium, atque adeo facta admirabilia ecclesiasticorum virorum sanctorum & pie viram degentium, Gentiles superstitionis præstigiis obæcatos attraxit ad se, atque traduxit. Istas res quoque auxere imperatores, qui nõ minus studii in ecclesiis amplificandis, quàm pater, posuerunt: clericis, liberis eorum, & familiæ, eximios honores & immunitatem quoque tribuerunt, atque non modò paternis suffragati sunt legibus, sed proprias etiã ac suas contra eos, qui simulachris immolare, eadẽ colere, aut vllũ aliũ ritum Gẽtilis religionis obseruare aggredierentur. Delubra item vbiq; vel in vrribus, vel in agris posita occludi mandarunt: quæ quidem distribuebant ecclesiis, quæ vel locis ipsis, vel eorum materia egere viderentur. Nam maxima ab illis suscepta cura est, vt ecclesias, quæ temporis diuturnitate ruinosæ essent, reficerentur: alię autem è primis iactis fundamentis magnificè ædificarẽtur: ex quarum numero fuit ecclesia Emesæ, illustrissima illa quidem, & pulchritudine plane insignis. Quinetiam lege sanciuerunt, vt nullus Iudæus seruum ex alia secta emeret. Quod si secus faceret, seruũ publicum esse. Porro si quisq; circũcideretur, vt lex Iudæorum postulat, capitis supplicio & bonorum amissione mulctari. Nam cum omnibus modis religionem augere studerent, huic rei etiã prouiderunt, vt nemo impunè eos, qui ex eo genere non essent, ad ritum Iudæorum attraherent, sed vt hi, qui spem in religione Christiana posuerant, in ecclesia continerentur. Nam religio Christiana maximè ex populo gentili creuit.

De opinione liberorũ Constantini, & Homosii, & Homosii differẽtia, & vnde effectũ est, vt Constantius a recta fide diuerterit. CAP. XVII.

Quinetiam isti imperatores de ipsa religione primò opinionem paternam tenuere. Nam ambo fidem concilij Nicæni approbarunt: in qua Constans quidem ad extremum vitæ diem perseuerauit. Cõstantius autem, etsi aliquandiu in ea perstitit opinione, postea tamen voce CONSUBSTANTIALI reprehensa, de priore sententia depulsus est. Verum filium patri substantia similem confiteri non omnino recusauit. Eusebius autem, & alij nõnulli episcopi

scopi, qui id tēporis in oriente propter doctrinę & vitę pię institutę præstantiam in magno honore habebantur, filium patri consubstantialē dicere, & filium patri substantia similitē inter se, vt scimus, differre voluerunt. Nam hanc vocē ὁμοούσιον id est, **CONSUBSTANTIALE**, in corporibus propriē intelligi: velut hominum, & cæterorum animalium, arborum, & plantarum, quę ex simili substantia constant, similitēque ortum habent. At verò ὁμοιοούσιον, id est, **SVBstantia SIMILE**, in rebus corporis expertibus, vt in Deo, & angelis cerni: cum alterutra res per se secundū propriam substantiam ac suam intelligatur. Eiusmodi rationibus etiam imperator Constantius de priore sententia deductus est. Et cum in eadem opinione, vt ipse coniicio (si modò sensum solum spectemus) cum patre & fratre esset, verbum: tamen cum verbo commutās, pro **CONSUBSTANTIALI SIMILE SVBstantia** dixit. Nam hoc quidem harum rerum interpretibus visum est: qui constanter affirmarent istud nomen ad rem significandam multò exquisitius esse: quòd si quis aliter diceret, eum visum iri rem corpore vacantē pro corpore intelligere: quod quidē pleriq; stultū existimarūt. Dixerūt enim ex rebus, quę oculis cernuntur, noīa ad res mēte sola pceptas exprimēdas sumēda esse: nihilq; esse in verbo periculi, si nō in sensu erratū esset.

Rursus de Homousio, & Ariminensi concilio, quomodo, vnde, & qua de causa conuocatum est.

CAPVT XVIII.

NEC mirum sanē imperatori istud contigisse, cum per multi etiam episcopi, qui fidei concilij Nicæni consentiebant, hoc nomen sine contentione admisissēt: qui quidem vtroque verbo, discrimine omni remoto, ad vnā eandemque rem significandam vsi sunt. Quare mihi quidem videtur illa oratio, quę tam insolenter ab Ariani iactata est, multū à veritate discrepare. Aiūt enim post cōcilium Nicænū cōplures episcopos, ex quorū numero fuere Eusebius & Theognis, renuisse deinceps, filiū patri cōsubstantialē dicere: Cōstantinumque eare grauiter commotum, exilio eos addixisse. At cum somnium, aut, vt ipsi prædicant, vera visio sorori imperatoris diuinitus obla-

obla-

SOZOMENI HISTOR.

oblata esset, q̄ isti episcopi rectè de Deo sentiret, quodq; iniustè in exiliũ missi essent, imperatorè inde eos reuocasse: sciscitatumque ab illis esse, quid causa esset, cur à decretis Concilij Nicæni dissentirent, idq; cum ipsi formulæ fidei in eo Concilio editæ essent facti participes: eos autem respondisse, quòd neutiquam ex animo ei essenssi fuissent, sed quòd vererentur, ne ille, vt erat verisimile, contentionem de hac re susceptam improbens, à religione Christiana velut ambigua & plena controuersia ad Gentilium superstitionem se transferret, & ecclesiã, quoniã nuper fidem Christi receperat, & adhuc lauacro minimè tinctus erat baptismatis, persequi inciperet. Qua audita satisfactiõ, feruè Constantinũ veniam illis tribuisse: prouidisseque vt aliud rursus conciliũ cogeretur. At verò dũ ista institueret, morte antè occupatũ, quàm posset ea perficere: ac propterea filio Constantio, vtpote maiori natu, quàm Constans, dedisse in mandatis, vt hãc rem perficiendam curaret: quippe imperiũ ei nihil profuturũ, nisi diuinum numè primò omnĩũ fide cõsentiẽte ac cõcordi coleretur. Itaq; Cõstantiũ patris volũtati obsequẽtẽ, Conciliũ Arimini cõuocasse: ex qua vna remaximè eorũ mēdaciũ perspicuè deprehēditur. Nam Arimini cõuenere ad conciliũ episcopi Hypatio & Eusebio Cõs. cũ iã Cõstãtius post mortẽ patris in imperii administratione circiter viginti duos annos confecisset, multaq; interea rēporis cõcilia celebrata essent, in quibus de his vocibus **CONSVBSTANTIALI** & **SVBSTANTIA** simili, disceptatũ fuisset. Omnino autẽ nemo filiũ patri substantia similẽ opinari voluit, quoad Aetius grauiter de hac re differuisset. Ad quã doctrinã tollendam imperatoris mado episcopi tum Arimini, tum in Seleucia eodem tempore in vnum conuenerunt. Quare constat non mandatum Constantini, sed Aetii disputationem causam concilii Ariminenfis verè fuisse. Atq; quòd ista quidem ita se habent, in sequenti quoque sermone ostendemus.

Quòd epistolis Constantij reuersus Athanasius sedem suã capessit, & de Episcopis Antiochenis & alterna Constãtj & Athanasij petitione, et numinis in hymnis celebratione. CAP. XIX.

Constans

Constans autē rebus gestis in cōcilio Sardicēsi cogni-
 tis, scripsit ad fratrem Constantiū literas, vti Athanasio
 & Paulo ecclesias suas redderet. Vbi vero itellexit fra-
 tre diē de die ducere, scripsit denuō, vt vel viros istos reci-
 peret, vel se ad bellum gerendū pararet. Constantius igitur
 cū de hac re cū episcopis oriētis cōmunicasset, stultum pu-
 tauit ob eā causam bellum ciuile & intestinum suscipere.
 Quo quidē cōcilio inductus, Athanasium ex Italia accer-
 sit, datq; illi potestātē publicos currus, quibus rediret, ca-
 piēdi, atq; crebris literis ad ocys reuertēdum hortatur. A-
 thanasius autē eo tēpore in Aquileia vitam agens, acceptis
 Constantii literis, venit Romam cum Iulio, quid sibi agen-
 dum sit, constituturus. Qui cum perhumanitūs dimisit, de-
 ditque eius causā ad clerum & populum Alexandrinum li-
 teras, quibus tum eum vt pote multis periculis nobilitatū,
 magnopere, vti par erat, laudaret, tum ecclesie Alexandrine
 reditum, tam præclari episcopi gratularetur, tum deniq; vt
 eadē cum illo sentiret, hortaretur. Inde verò Antiochiā, vr-
 bē Syriæ, in qua iā tum cōmorabatur imperator, rectā cō-
 tēdit. Cuius vrbis ecclesias iā administrauit Leontius. Nā
 post exiliū Eustathii, fautores sectæ Arianae Antiochiæ se-
 dē obtinebāt: primū Euphroni^o: deinde Placitus, tū Stephe-
 n^o: quo, velut episcopatu indigno, iūde dimoto, ad extremū
 Leontius episcopatū illū gessit: quē quidē, vt à fide catho-
 lica auersum, deuitauit Athanasius. Atque cū illis, qui Eu-
 stathiani vocabantur, cōmunicauit, cōuentu in ædibus pri-
 uatis peracto. Vbi autē Constantiū beneuolū erga se, & fa-
 cilē expertus est, & putauit suā sibi ecclesiā restitutam fore,
 imperator admonitus ab Arianae sectæ præsidibus, sum e-
 quidem, inquit, paratus ad promissa præstanda, quibus im-
 pulsus te accersui. Quare ipse beneficium, quod ego abs-
 te petam, iure debes mihi concedere. Id quidem est, vt ex
 multis ecclesiis, quæ tuæ ditioni subiiciuntur, vnā habe-
 ant illi, qui tecum communicare detrectent. Cui Athana-
 sius, maxime, inquit, ò imperator: quandoquidem æquum,
 imò vero necesse est tuis mandatis obtemperare: neq; pro-
 fecto tibi equidem contradicam. Verum cum Antiochiæ
 quoque sint, qui communionem eorum, qui aliter atque
 nos de religione sentiunt, omnino refugiant, idcirco si-
 mile

SOZOMENI HISTOR.

mile beneficium abs te mihi tribui postulo: ut videlicet isti-
 itidem in hac vrbe vnam habeat ecclesiã, in qua liberè ac si-
 ne metu in vnum conueniant. Postulatione igitur Athana-
 sij ab imperatore, velut æqua approbata, cõmodũ visum est
 Arianis rē silentio præterire: quippe existimarunt suam opi-
 nionem propter Athanasium nullã omnino apud Alexandri-
 nos progressionē facturã, præsertim cum ille non modò ad
 suę doctrine fautores in eadē firmè continēdos, verũ etiam
 ad pelliciēdos aduersarios satis haberet viriũ & facultatis
 Apud Antiochenos autem, si istud fieret, primum Eustathi-
 anos, qui multi erant numero, conuentus facturos: deinde
 vti simile veri erat, nouas res molituros, cum impunè suos
 in vnum cogere possent. Quandoquidem, Arianis etiã ec-
 clesias occupantibus, totus clerus ac populus Antioche-
 nus eorum opinionibus non penitus obsequeretur, sed in
 cœtus pro more, dum deũ hymnis collaudabant, distribu-
 ti, sub finem hymnorũ, singuli suã opinionē declararent, &
 alij non patrem modò, sed filium etiam, vt pote patri hono-
 re æqualem, gloria efferrent, alij patrē in filio esse dicerent,
 atq; per hanc præpositionē, IN, filium patre inferiore ostē-
 dere conarentur. Tandē, his rebus ita cõparatis, Leontius,
 qui sectæ Arianae deditus, illo tẽpore sedem episcopalem
 Antiochenam gubernaret, incertus animi, quid ageret, ta-
 met si non aggredere eos qui hymnis fidei concilij Ni-
 cœni consentientibus deum laudarent, prohibere (metu
 ebat enim ne populus seditionē cõflaret) tamen manu ad
 caput, quod iã valde canescebat admota, dixisse fertur: hac
 niue liquefacta, multum erit luti. Quo significare voluit,
 se mortuo, dispares illos hymnorũ modos tandē in popu-
 li seditionem recasuros, quando episcopi, qui ei succede-
 rent, nullo modo paterētur itidem se populi arbitrio in o-
 mnes partes circumferri.

*Quid Cõstantius pro Athanasio Aegyptiis scripse-
 rit, & de Hierosolymitano concilio. C. A. XX.*

Imperator autem dimittit Athanasium in Aegyptũ, scrip-
 sitq; pro eo literas cum ad episcopos & presbyteros cu-
 iusq; ciuitatis, tũ ad populũ ecclesiæ Alexandrinæ: qui-
 bus & vitã eius piẽ actam & probitatẽ morũ cõmendauit,
 eosq;ue

eosque cohortatus est, ut ei, utpote suo antistiti parentes, precibus & orationibus deum religiose colerent. Quod si qui malevolentia suffusi, se seditiosos ostenderent, eos secum dum leges de eiusmodi hominibus sancitas penas duros. Dedit præterea mandatū, ut literæ, quas contra Athanasium, & eius cōmunionis participes è tabulis publicis eximerent, atque ut clerici quoque illius pristina immunitate, quæ ipsorum ministerijs tributa fuerat, frueretur. De qua re scripsit etiā ad Aegypti & Libyæ præfides. Athanasius autē cū venisset in Aegyptū, quotquot sectæ Arianæ deditos cognoscebat, eos abdicavit: quorum verò fidē habebat exploratē cognitā & probatā, illis ecclesiarum cōcredidit administrationem, fidē concilij Nicæni tenere, eiq; studiose adhærere iussit. Dicitur porrò per alias quoque nationes eodē tēpore iter faciens, si quas forte ecclesias ab Arianis occupatas offenderet, eodē modò cū illius egisse. Itaque istud demū ei criminis loco obiecerunt: quod scilicet in urbibus nihil ad se pertinentibus, ministros ecclesiæ instituere auderet. Verū cū inuitis etiā aduersarijs res propter reditū ei prosperè succedere, & propter amicitia Constāntis imperatoris à nemine cōtemni, sed in maiore, quàm antè, honore haberi videretur, cōplures etiā episcopi, inimicitijs erga illum depositis, cum eo communicarunt, in quorum numero fuere episcopi Palæstini. Nā cū id tēporis per Palæstinā trāsiret, eum beneuolè & humanitus exceperūt: atque cōcilio Hierosolymis coacto, Maximus & alii episcopi pro eo scripsere ista.

Cōcilio Hierosolymitani ad Aegyptios pro Athanasio epistola. CAPVT XXI.

Sanctum concilium Hierosolymis coactum, episcopis Aegypti, & Lybiæ, & presbyteris, quoque & diaconis, & populo Alexandria, charissimis & cū primis desideratis fratribus in Christo. S.

DEo vniuersarū rerū moderatori, fratres chariss. pro admirabilibus beneficijs, cū quæ oī tēpore in nos, tum quæ modò in vestrā ecclesiā contulerit, Athanasium pastorem vestrū, & dñm ac collegā nostrū vobis reddēdo, nullomodo dignas gratias agere possum⁹. Nā quā aliquādo sperare poterat se oculis ista aspecturū, quæ vos iam estis re ipsa consecuti? Sed ve-

SOZOMENI HISTOR.

Sed vestrae preces sine dubio sunt exaudita ab omnium rerum gubernatore Deo, qui vestrae curam gerit ecclesiae, qui vestras lachrymas & lamenta intuitus est: ac propterea vestris orationibus aures clemens adhibuit. Eratis enim tanquam oves abiectae, male vexatae, non habentes pastorem. Et ob hanc causam, qui verus pastor est & suarum ovium diligens curator, in vos de caelo respexit, & quem desiderabatis, vobis benignè restituit. Quinetiam nos omnia, quae ad pacem ecclesiae faciant, molientes, & vestrae aspirantes charitati, eum antè amicè amplexati sumus, quàm ad vos venerit. Atque cum eo comunicantes, has salutationes ad vos, & vota nostra gratulandi causa per illum misimus ad eum finem, ut intelligatis tum nos vinculo charitatis cum eo colligatos esse, tum vos debere pro religiosissimis sanctissimisque imperatoribus Deum sedulo precari, qui vestro perspecto desiderio, & eius sincera pietate cognita, illum vobis honorificentissimè restituere dignati sunt. Quare obvii, ut aiunt, vobis eum complexi, debitas preces cum gratiarum actione Deo, qui hoc beneficium vobis tribuerit, pro eo adhibere laborate, quò vos perpetuò, Dei largiente gratia, laetemini, & dominum Deum laudibus efferatis in Christo Iesu, domino nostro, per quem patri sit gloria in perpetuù. Amen.

Valentis & Ursacii Arianorum ad episcopum Romanum confessio, quòd falsa conficta quae fuerunt, quae contra Athanasium loquuti sunt.

CAPVT XXII.

Atque haec quidem concilium Hierosolymis convocatum, ex Palaestina scripsit ad hunc modum. Undè certissimum extabat argumentum, episcopos Tyri congregatos iniuste Athanasium condemnasse. Nam Valens & Ursacius, qui cum Theognide, ut supra dictum est, in Mareotem proficiscebantur, quæsitum, utrum sacrum calicem, sicut ab Ischirione accusatus fuerat, cõfregisset nec ne, poenitentia inducti, haec ad Iulium episcopum Romanum scripserunt.

Domino Beatissimo Papae Iulio Ursacius & Valens. S.

Quoni-

Quoniam nemini obscurū est, nos per literas nostras,
 quibus tuæ sanctitatis literis respondimus, iam pri-
 dem Athanasio grauitè obtrectasse, & ea de causa,
 quam significabamus, in fraudem deductos, non potuisse
 rationem facti nostri reddere, idcirco apud tuam pietatē,
 presentibus omnibus præsbyteris, fratribus nostris, inge-
 nuè confitemur, omnia, quæ ante hoc tempus ad aures no-
 stras de prædicto Athanasio peruenerunt, falsa esse, cōmen-
 titia, & ab eo reuera omnino aliena. Quamobrem cum il-
 lo deinceps communicandi magna cupiditate ducimur, id
 quæ maxime, quod tua pietas propter insitam sibi bonita-
 tem nostro errori ignoscere dignata est. Quin etiam hoc
 quoque confitemur, si quando nos episcopi Orientis, vel
 Athanasius ipse, præ malitia in iudicium de hac re vocare
 voluerint, nos ab eo, quod tu statueris, minimè descituros.
 Ario autem, & eius propugnatoribus, qui non modò di-
 cunt tempus fuisse, quando filius dei non erat, & Christū
 ex nihilo constare, verū etiam negāt Christum deū esse,
 & filium dei ante secula extitisse, (sicut in superiore no-
 stro libello Mediolani edito ostendimus) & hoc tempore
 & aliàs semper semper anathema denuntiamus. His literis
 nostra ipsorum manu scriptis confitemur rursus nos, hęc
 sim Arianam, vt antè dictum est, & eius defensores perpe-
 tuo cōdemnasse.

*Ego Ursacius huic mee confessioni
 coram subscripsi. Similiter etiam
 & ego Valens.*

Quare quæ Iulio confitebantur, sunt ista quidem: quæ
 autem scripsere ad Athanasium, hoc in loco quoque à me
 sunt ponenda necessariò. Sic enim se habent.

*Eorundem ad magnum Athanasium pro incunda
 cum eo concordia epistola, & quomodo reliquis
 Orientalibus episcopis suæ cuique sedes reudita
 fuerint, quodq; rursus eiecto Macedonio Pau-
 lus episcopatum recuperauit. CAP. XXIII.*

K Occasi-

SOZOMENI HISTOR.

*Domino ac fratri Athanasio episcopo Vrsacius &
Valens episcopi. S.*

Occasionem quidem nacti, frater charissime, per fratrem & compresbyterum nostrum Musæum, qui ad te venit, literas dandi, per hunc ad te ex Aquileia salutem mittimus: petimusq; abs te, vt sano ac sincero animo nostras literas legas. Atq; si per literas nobis responsum dederis efficies profectò, vt nos de tua nobiscum recòciliata gratia admodum confidamus. Nam te scire volumus, nos tecum & pacem habere, & communionem ecclesiasticam. Has quidem res ita se habere, salutatio à nobis per istas literas ad te missa, satis magno indicio est.

Athanasius igitur ab ea imperii parte quæ vergit ad solis occasum, in Aegyptum reuertit. Paulus item, Marcellus, Asclepas, & Lucius suas episcopales sedes recuperarunt: quandoquidem ex literis imperatoris hisce quoque facta est potestas ad sua redeundi. Quinetiam Paulo Constantinopolim ingressò, celsit Macedonius, & separatim per se conuentus egit. Ancyrae autem, cum Marcellus in eam intraret, Basilio ex illa ecclesia depulso, maximus tumultus fortè ortus est. Cæteris verò episcopis ad suas sedes non ita difficilis patebat aditus.

TERTII LIBRI FINIS.

HERMIAE